

Burkina Faso

Nekaj izbranih problemov podsaharske države

IZVLEČEK

Prispevek predstavlja nekatere izbrane probleme Burkinke Faso, ki sodi med najrevnejše države sveta. Članek za uvodom in kratkim naravnogeografskim okvirjem države namenja posebno pozornost relativni politični stabilnosti, splošni oceni gospodarskih razmer, problemom preskrbe z vodo, različnim boleznim, nepismenosti in krizi pridelovanja bombaža.

Ključne besede:

Burkina Faso, Afrika, regionalna geografija, revščina.

ABSTRACT

Burkina Faso – some selected problems of a poor country

The article represents some selected problems of Burkina Faso, one of the poorest countries in the world. After the foreward and short physical geographical framework of the country a special attention is focused on relative political stability, general estimation of economic conditions, problems of water supply, different diseases, illiteracy and crisis of cotton production.

Key words:

Burkina Faso, Africa, regional geography, poverty.

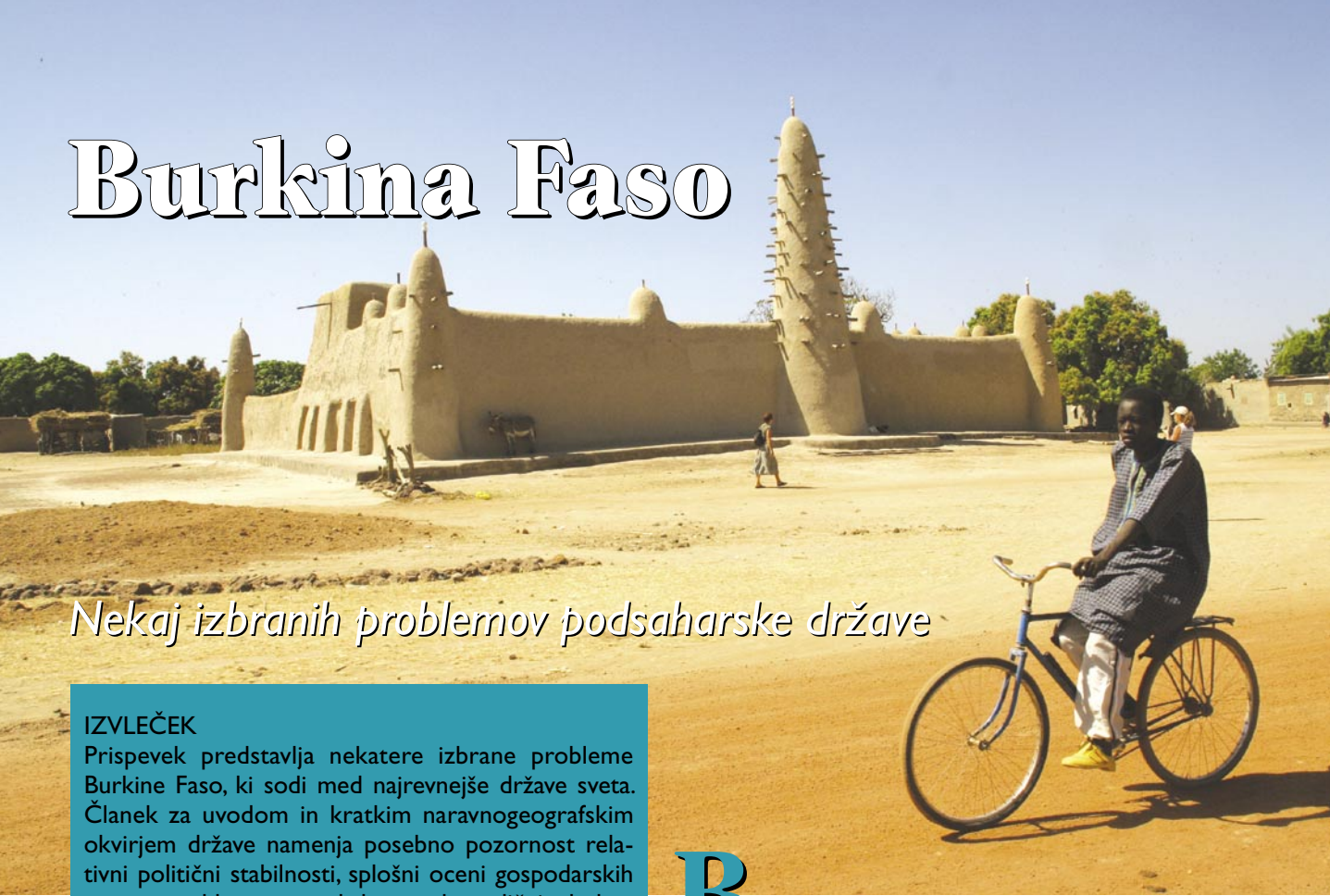
Avtor besedila in fotografij:

JURIJ SENEGAČNIK, dr. geografskih znanosti

Modrijan založba, d. o. o., Slovenija

E-pošta: senegacnik4@siol.net

COBISS I.04 strokovni članek

Burkina Faso sodi po številnih kriterijih v skupino najrevnejših držav sveta, vendar to še zdaleč ne pomeni tudi najbolj problematičnih držav tega planeta. Samo podatki o BDP na prebivalca ali o indeksu človekovega razvoja pač ne povedo vsega. Če primerjamo različne podatke o BDP na prebivalca, potem se za Burkinoko Faso ponavadi uvrsti vsaj še deset do dvajset ali celo več držav. Veliko bolj proti svetovnemu dnu jo praviloma potisnejo podatki o indeksu človekovega razvoja. V vsakoletnem poročilu Human Development Report, ki ga pripravljajo pod okriljem OZN, je bila leta 2006 Burkina Faso med 177 državami uvrščena na 174. mesto. Za njo so pristale le tri bližnje države: Mali, Sierra Leone in Niger (10).

Ne glede na to neugodno uvrstitev pa se lahko obiskovalec hitro prepriča, da je Burkina Faso sicer revna država, ki jo pestijo podobne težave kot skoraj celotno podsaharsko Afriko, vendar ob vsem tem začuti kar nekaj znakov počasnega, a stabilnega gospodarskega in družbenega napredka. Razpoložljive statistike (v kolikor se lahko na njih glede na nezanesljivost in pogosto kontradiktornost sploh sklicujemo) sicer nizajo vrste stvarnih podatkov o tem in onem, vendar ne morejo zajeti "stanja duha" v neki državi.

To stanje pa v Burkini Faso zagotovo ni na "sve-tovnem dnu". V nasprotju s pričakovanji, ki jih poraja prebiranje "negativnih" statistik, dobi obiskovalec te države hitro občutek, da zrejo njeni prebivalci v prihodnost z zavidanja vrednim optimizmom. Čeprav smo se

v tem prispevku osredotočili predvsem na nekaj najbolj aktualnih problemov, o katerih je bilo na voljo tudi veliko podatkov, pa bi radi še pred obravnavo teh problemov poudarili, da predstavljajo le en del vse geografske in družbene kompleksnosti te države. Številnih pozitivnih indikatorjev z razpoložljivimi podatki nismo mogli dovolj zajeti, so pa v državi zagotovo prisotni. Država je sicer revna, vendar še zdaleč ne pozna le problemov, dejansko stanje v njej pa je daleč od stereotipnih predstav o vsesplošni lakoti in kriznih razmerah, ki jih o podsaharski Afriki včasih neupravičeno širijo mediji.

Naravnogeografski okvir

Burkina Faso je celinska država v osrčju Zahodne Afrike, brez izhoda na morje, kar zagotovo otežuje njen gospodarski in družbeni razvoj. Večina njenega površja pripada predkambrijskemu kristalinskemu Afriškemu ščitju, ki je močno uravnan. Obilica ravnega ali rahlo valovitega površja zato daje vtis nižinske države, po kateri je bilo relativno enostavno zgraditi omrežje osnovnih prometnic s središčem v prestolnici Ouagadougou. Najpomembnejša izjema glede površja je sedimentni pokrov v skrajnem zahodnem delu države, zahodno in severno od drugega največjega mesta Bobo-Dioulaso. Tam je na območju paleozojskih peščenjakov nastal nekoliko višji svet platojev in strukturnih stopenj z najvišjim vrhom države, ki pa je visok le 747 m (6). Prav ta del države je pokrajinsko najbolj slikovit in zaradi bližine drugega največjega gospodarskega središča privablja velik del sicer maloštevilnih tujih turistov.

V klimatskem pogledu se od juga proti severu zvrstijo trije dokaj izraziti pasovi. Skrajni jugozahodni in južni del države pripada *sudanski coni* (1), ki jo opredeljujejo tudi kot južnosudanska ali sudansko-gvinejska cona (5).

Gre za najbolj namočeni del države, ki je proti severu omejen z izohieto 900 mm. Čez celoten osrednji del države se od zahoda proti vzhodu razteza *sudansko-sahelska cona*, na severu omejena z izohieto 600 mm. Tam se začne tretja, to je *sahelska cona*, ki zajema 25 % državnega površja, višina padavin pa ponekod upade tudi pod 150 mm. Čeprav pravi Sahel zavzema le severni del Burkin Faso, jo T. Krings v svoji izvrstni knjigi Sahelländer v celoti obravnava v okviru sa-helskih držav (4).

Prek leta se zvrstijo štiri vremenska obdobja. *Zgodnje sušno obdobje* traja od septembra do novembra. V zraku je tedaj še dovolj vlage, rečna korita so polna, za kmete pa je to čas žetve. *Osrednje sušno obdobje* traja od decembra do februarja, ko se že začne čutiti vpliv hladnejšega sušnega harmatana, ki piha s severovzhoda in prinaša prašne delce iz Sahare. To je najhladnejše obdobje, ko se začne gladina podtalnice izraziteje nižati. *Pozno sušno obdobje* traja od marca do maja. To je za življenje najbolj neznosen del leta, saj temperature redno presežejo 40° C.

Slika 1: Namakalno poljedelstvo je v Burkini Faso prej izjema kot pravilo. Posnetek je narejen na bolj vlažnem jugozahodu države (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 2: Sloviti osamelci Sindou so ena največjih naravnih znamenitosti Burkinke Faso (foto: Jurij Senegačnik).

Situacija se povsem spremeni z nastopom *vlažnega obdobja*, ko se začnejo iz jugozahodne smeri postopoma kazati učinki monsuna. Osušena in opustela pokrajina z nastopom deževja dobesedno ozeleni in zacveti. To je najpomembnejše obdobje kmetijske pridelave, v katerem pa naravnost eksplozivno zaživijo tudi roji komarjev in drugih insektov. Ta čas zato predstavlja tudi najbolj nevarno obdobje za izbruh malarije, diareje in drugih bolezni (5).

V skladu s klimatskimi so se izoblikovali tudi vegetacijski pasovi. Izrazita vlažna gozdna savana je značilna le za skrajni jugozahodni del države. V njenem osrednjem delu je dreves v savani vedno manj, v severnem delu pa prevlada trnasto grmičasta savana. Kar se tiče vodotokov, je stanje najbolj pereče na severu. Med tremi najpomembnejšimi rekami v državi (Črna, Rdeča in Bela Volta) je le Črna Volta oz. Mouhoun tista, ki v sušni dobi ne presahne tako močno kot ostali vodotoki.

Med glavnimi naravnimi ovirami za razvoj se izpostavljajo predvsem neugodne podnebne razmere oz. prevelika odvisnost od nestabilnih padavin ter prekomerno izrabljene in degradirane prsti (11).

Relativna politična stabilnost

Za razliko od nekaterih držav podsaharske Afrike, ki so jih v zadnjih letih pretresale politične krize ali celo vojne, je Burkina Faso relativno stabilna država. Vojaški udari ali drugi resni posegi vojske v politično dogajanje, ki so se po razglasitvi neodvisnosti od Francije leta 1960 zvrstili v letih 1966, 1980, 1982, 1983 in 1987, so danes v spominu prebivalstva že potisnjeni v preteklost.

V zadnjem času sicer poročajo o delni zaostritvi odnosov s sosednjim Nigrom, in sicer zaradi ne povsem jasno določene meje, ki si jo vsaka stran razlaga po svoje. Zagotovo pa več težav povzroča kriza v sosednji Slonokoščeni obali, kjer gre za trenja med osrednjo oblastjo na jugu in uporniškimi severom, ki naj bi doživljal podporo tudi iz Burkinke Faso. Po začetku krize leta 2002 je bila meja med državama za eno leto celo zaprta. V Slonokoščeni obali po nekaterih ocenah živi in dela kar tri milijone tujcev po poreklu iz Burkinke Faso. Tja so se odselili za stalno ali pa hodijo na sezonska dela na plantaže (5, 8, 17).

Številni migranti niso le posledica slabše gospodarske razvitosti Burkine Faso, ampak tudi bega pred učinki dezertifikacije, ki jo najbolj občutijo na njenem sušnem severu. Leta 2003 je v Slonokoščeni obali zaradi izbruha krize sledil poskus repatriacije 300 000 burkinskih priseljencev, po nekaterih ustnih virih pa naj bi se v Burkino Faso v zadnjih letih zaradi krize vrnilo kar 2 milijona odseljenih. Točni podatki niso znani, dejstvo pa je, da ima dogajanje v Slonokoščeni obali v Burkinu Faso velik odmev.

Ne glede na vse to pa ostaja Burkina Faso politično bolj stabilna kot nekatere druge afriške države. Čeprav prebivalstvo po določenih virih pripada tako islamu (43 %) kot krščanstvu (12,2 %) in seveda animizmu (44,8 %), pa za razliko od nekaterih drugih držav, kot je npr. Nigerija, to ne povzroča vidnejših razhajanj ali trenj (16). Ravno tako ne povzroča večjih težav zelo pisana etnična sestava z več kot 60 ljudstvi oz. etničnimi skupinami. Pri tem Mossiji, ki živijo v osrednjem delu države, predstavljajo okoli polovico od približno 13,5 milijonov prebivalcev (18). Bližje realnemu stanju so zato površne ocene, ki jih radi navajajo tujim turistom, da je 50 % prebivalstva muslimanskega,

50 % krščanskega, stoodstotno pa so vsi animisti (5). Tradicionalni afriški animizem je namreč dejansko prisoten na vsakem koraku in se meša oz. prekriva tako s krščanstvom (pretežno katoliško vero), kot v nekoliko manjši meri tudi z islamom.

Splošna ocena gospodarskih razmer

Čeprav so kontrasti med mesti, v katerih živi 18 % prebivalstva (3), in podeželjem jasno prepoznavni, pa v državi vendarle ni moč opaziti tistih kričečih nasprotij, ki jih doživljajo nekatere druge afriške države. V mislih imamo predvsem tiste, v katerih so rudna bogastva, energijski viri ali plantažno gospodarstvo izredno povečali regionalne razlike in razslojevanje prebivalstva. Burkina Faso ima po nekaterih ocenah kar nekaj zalog naravnih bogastev, vendar ostajajo zaradi različnih vzrokov v veliki meri neizkoriščena (6). Poleg dokaj bogatih zalog zlata in mangana naj bi razpolagala tudi z bakrom, železom, kasiteritom in fosfati (11).

Slika 3: Slikovita vaška arhitektura v vasi Tiébélé, ki si prizadeva priti pod Unescovo zaščito (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 4: Skromen in močno onesnažen vodotok sredi starega dela mesta Bobo-Dioulasso ne služi le za kanalizacijo, ampak tudi za pomivanje posode (foto: Jurij Senegačnik).

Druge ocene pa so glede njenega naravnega potenciala bolj zadržane in polne opozoril, da so njeni dejansko izrabljivi viri omejeni, čeprav so zaloge mangana, cinka in zlata pritegnile nekaj pozornosti tujih družb (17).

Država ostaja revna in brez večjih pretresov, dokaj ugodna pa je letna stopnja gospodarske rasti, ki se v zadnjem desetletju giblje okoli 5 % (5). V najbolj ugodnih letih je rast dosegla celo 8 % (leta 2003) ali 7,5 % (leta 2005). Ne glede na to pa država ostaja v "klubu" najbolj zadolženih na svetu. Kar 61 % prebivalstva živi pod mejo revščine z manj kot 1 USD razpoložljivih sredstev na dan. Vsaj 20 % državnega proračuna predstavlja pomoč iz tujine (17). Pričakovana življenjska doba znaša le 48 let. Skoraj polovica prebivalstva je mlajša od 15 let, starejših od 65 let pa je le 2,8 % (3).

Čeprav se velika večina preživlja s primarnimi dejavnostmi, predvsem kmetijstvom, prispeva ta sektor le 35 do 39 % BDP. Z 19 % je šibko zastopan tudi sekundarni sektor, terciarni sektor pa prispeva od 40 do 45 % BDP (11). Glavni izvozni artikel je bombaž (54 % izvoza), sledijo mu živinorejski produkti (21 %), 2 % izvoza pa pokriva zlato (3).

Problemi z vodo in različne bolezni

V Burkinu Faso premorejo le enega zdravnika na približno 17 000 prebivalcev (3), kar pomeni, da tradicionalna ljudska medicina pogosto pomeni edino obliko zdravstvene pomoči. Od leta 1994 je tudi zakonsko priznana. Izvaja jo okoli 30 000 praktikov, h katerim se zateka kar 95 % prebivalstva (12).

Eden od najbolj perečih problemov Burkinu Faso je problem oskrbe z zdravo pitno vodo. V osrednjem delu države ima manj kot 60 % prebivalstva nemoten dostop do pitne vode. Tudi pri tistih, ki z vodo razpolagajo, pa se pojavlja vprašanje njene zdravstvene (ne)oporečnosti. Prav bolezni, povezane z oporečno vodo, sodijo med tistih pet, ki ljudi najpogosteje privedejo v bolnišnice. Tifus in druge črevesne bolezni so za otroke pogosto smrtne. Neurejena kanalizacija in v zvezi z njo zastrupljena pitna voda sta bila vzrok za epidemijo kolere, ki je leta 2005 prizadela prebivalce robnih delov državne prestolnice (14).

Decembra 2006 je vlada "zaprla" 11 vodnjakov na severu države, kjer so vodni viri sicer še posebej redki. Razlog za to je bilo nenavadno veliko število obolelih za kožnimi in želodčnimi boleznimi, ki so uživali vodo iz vodnjakov z ugotovljeno prekomerno količino arzena. Ukrep je naletel na odpor tudi med redkimi domačimi strokovnjaki, ki smatrajo, da se da 80 % arzena iz takšne vode izločiti že z uporabo peščenega filtra (9). Konec leta 2006 je vlada sprejela program izgradnje 300 novih vodnjakov, ki naj bi jih zgradili v naslednjih treh letih. Sredstva za to naj bi prišla od Zahodnoafriške gospodarske in monetarne unije, katere članica je tudi Burkina Faso. Že leta 2005 je država prejela več kot 50 milijonov USD pomoči od Danske prav za izgradnjo vodnjakov in kanalizacije (14).

Poseben problem je malarija, eden največjih problemov tropskih dežel. Letno zaradi nje v državi umre okoli 15 000 otrok. Leta 2006 se je zato vlada lotila triletnega poskusnega programa, delno financiranega s strani Svetovne zdravstvene organizacije, ki pomeni nekakšno alternativo dosedanjim oblikam borbe proti

tej bolezni. Gre za poskusno uporabo novega sredstva coartema, ki ga sicer že stoletja uporabljajo na Kitajskem, v Burkinu Faso pa so v projekt zaenkrat vključili 41 000 odraslih in otrok iz 39 vasi (15).

Okuženost z virusom HIV in razširjenost aidsa za Burkino Faso zaenkrat nista tako velik problem kot v številnih drugih podsaharskih državah. Še do nedavna so smatrali, da je v Burkinu Faso stopnja okuženosti z virusom HIV med največjimi v zahodni Afriki, vendar novejša ocena namesto o 4 - 7 % govori le o 1,8 - 2,3 % okuženih (5). Seveda pa lahko najdemo tudi precej drugačne ocene. V šolah na problem te bolezni sicer opozarjajo, a kaj ko v za to primerni starosti obiskuje šole le še zelo majhen del otrok. Bolj izobraženi domačini pripisujejo razširjanje bolezni predvsem dokaj razširjeni poligamiji, ki sicer ni uradno dovoljena, vendar je država v praksi ne preganja.

Eden največjih in najtežje rešljivih problemov poleg bolezni ostaja podhranjenost prebivalstva. Zaradi te tradicionalne afriške tegobe so prizadeti zlasti mlajši otroci.

Nepismenost in problem nešolanega prebivalstva

Glede nepismenosti je država dejansko na samem dnu svetovne lestvice. Čeprav je skušal to z ustanavljanjem vaških šol v osemdesetih letih korenito spremeniti že legendarni voditelj države Thomas Sankara, je problem še danes daleč od rešitve. Nepismenih je kar 71 % odraslih moških in 85 % odraslih žensk.

V osnovno šolo, ki traja 6 let, je po nekaterih podatkih vključenih 46 % dečkov in le 35 % deklic. Na srednji šoli nadaljuje šolanje le 11 % dečkov in 8 % deklic (3). Druge ocene so nekoliko bolj optimistične. Po njih naj bi bilo vsaj v začetno fazo osnovnega šolanja vključenih že 61 % dečkov in 55 % deklic, vendar je osip kasneje zelo velik. V zadnjih letih naj bi sicer na tem področju dosegli precejšen napredek. Ne glede na to v nekaterih odmaknjenih podeželskih okoljih delež nepismenih še vedno presega 90 % odraslega prebivalstva (12).

V javnih šolah je v razredu v povprečju okoli 60 učencev, marsikje pa ta številka preseže 100 učencev na razred. Eden glavnih problemov, še posebej na podeželju, je pomanjkanje učiteljev (18).

Slika 5: Večerno življenje se odvija okoli vaškega vodnjaka (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 6: Vaška knjižnica v vasi Tiébélé (foto: Jurij Senegačnik).

Še večji problem pa slej ko prej ostaja izobraževanju nenaklonjena mentaliteta. V državi namreč ne poznajo pojma šoloobveznost. Šolnina za javne šole je sicer minimalna ali pa je sploh ni, vendar so s šolanjem povezani drugi stroški, ki si jih številni starši enostavno ne morejo privoščiti.

Otroci za učenje pisanja in branja potrebujejo tablico in kredo. Za prihod v včasih nekaj ur oddaljeno šolo potrebujejo obutev. Ravno tako potrebujejo malico ali kosilo. Po drugi strani pa lahko starši svoje otroke, če jih ne pošljejo v šolo, dodobra izkoristijo za delo doma. V afriški mentaliteti je namreč nekaj najbolj normalnega, da otroci opravljajo številna domača dela (2).

S pozitivnimi zgledi, ki bi prebivalstvu zelo jasno pokazali, da se ravno v vsesplošnem izobraževanju dolgoročno skriva izhod iz revščine, se velika večina dejansko ne more srečati. Zgledi lokalnih povzpenežev in oderuhov jih prej utrjujejo v prepričanju, da se da do bolj lagodnega življenja priti na druge načine.

Kriza belega zlata

Oznaka "belo zlato", ki se včasih uporablja za bombaž, zveni pridelovalcem v Burkini Faso čedalje bolj cinično. Ta država in sosednji Mali sta v saheljskih državah glavna pridelovalca bombaža. V obdobju 1991 – 2002 je Mali pridelok skoraj podvojil, Burkina Faso pa ga je povečala za približno 2,5 krat (4). Bombaž predstavlja njen glavni izvozni artikel, saj za izvoz česa drugega zaenkrat nima prav dosti možnosti. Približno četrtina prebivalstva je neposredno odvisna od pridelave bombaža, dodatna četrtina pa je navezana na vzporedne dejavnosti, ki se ravno tako dotikajo tega artikla. Leta 2006 je pridelok dosegel 713 000 t, kar je precej več kot 600 000 t leto prej in neprimerljivo več kot 100 000 t leta 1996 (13).

Ne glede na to se je v sedanjem času pridelovanje bombaža znašlo v veliki krizi. Vzrok za to so njegove znižane cene na svetovnem trgu. V sezoni 2003 – 2004 so kmetje v Burkini Faso za kilogram dobili 0,42 USD, v sezoni 2004 – 2005 samo še 0,35 USD, v sezoni 2005 – 2006 pa je cena padla na 0,33 USD.

Glavni vzrok za poslabšanje stanja lahko iščemo v izdatnih subvencijah 25 000 ameriškim farmerjem, ki pridelujejo bombaž. Ti so lahko prav zaradi subvencij z nizkimi cenami preplavili svetovno tržišče s svojim pridelkom. Samo v sezoni 2004 – 2005 so ti farmerji prejeli 4,2 milijarde USD subvencij, medtem ko so podsaharski pridelovalci zato izgubili okoli 400 milijonov USD prihodka. Predsednik Burkine Faso se je zato na posebni video konferenci, ki jo je organizirala Svetovna banka, obrnil neposredno na ameriške farmerje in člane Kongresa. Opozoril jih je, da je pridelovanje bombaža eden ključnih elementov za odpravljanje revščine v državah, kot so Benin, Mali in Čad, hkrati pa te države svojim pridelovalcem ne morejo ponuditi nobenih subvencij (7).

Pridelovalci bombaža v Burkini Faso so se zato začeli razgledovati po drugih možnih rešitvah. Ena od njih bi bila lahko nadomestitev bombaža z drugimi kulturami, kot sta npr. koruza in proso. Vendar je cena kilograma koruze na lokalnem tržišču vztrajno ostala pri manj kot 0,01 USD v primerjavi z 0,33 USD za kilogram bombaža. Eno od možnih alternativ predstavlja pridelava genetsko spremenjenega bombaža. Po nekaterih ocenah bi lahko pridelali 2 500 do 3 000 kg

takšnega bombaža na hektar, kar bi bilo bistveno več kot dosedanjih 1 000 kg na hektar. Državni raziskovalni inštitut za okolje in kmetijske raziskave je proizvedel semena za takšen bombaž, uporabljati pa naj bi ga začeli leta 2007.

Druge možne rešitve, o katerih razmišljajo, se morda kažejo v predelavi bombaževih semen v kuhinjsko olje in v njihovi predelavi v gorivo za lokalno porabo. Zahodnoafriška razvojna banka je istočasno pokazala interes za podporo povečani lokalni industrijski predelavi bombaža. Do sedaj so ga namreč 95 % izvažali zgolj kot surovino. Problem pa je v tem, da je Svetovna trgovinska organizacija ravno leta 2005 opustila svoje omejitve v zvezi z izvozom tekstila, kar je Kitajski omogočilo, da s svojimi izdelki preplavi svetovno tržišče in s tem seveda prizadene potencialne afriške proizvajalce (7).

Znižanje cen bombaža je bilo po besedah predsednika nacionalnega združenja pridelovalcev bombaža Burkine Faso pravi "cunami", vendar pa po drugi strani njegova pridelava za številne kmete še vedno ostaja najboljša oziroma edino upanje za preživetje. Bombaža se po njihovem mnenju preprosto ne da nadomestiti z ničemer drugim (7).

Literatura

1. Atlas du Burkina Faso. Les éditions J. A., Paris 2004.
2. Debevec, L. 2003: Včeraj, danes, jutri: zahodnoafriška revščina. Svobodna misel, letnik 41, št. 16, Ljubljana.
3. Der Fischer Weltalmanach 2007. Fischer Taschenbuch Verlag, Frankfurt am Main 2006.
4. Krings, T. 2006: Sahelländer. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt.
5. Manson, K., Knight, J. 2006: Burkina Faso. Bradt Travel Guides Ltd, Bucks.
6. Natek, K., Natek, M. 2006: Države sveta. Mladinska knjiga, Ljubljana.
7. Medmrežje 1: <http://allafrica.com/stories/20061220638.html> (citirano 6. 1. 2007)
8. Medmrežje 2: <http://allafrica.com/stories/200612240150.html> (citirano 6. 1. 2007)
9. Medmrežje 3: <http://allafrica.com/stories/200612290593.html> (citirano 6. 1. 2007)
10. Medmrežje 4: <http://hdr.undp.org/hdr2006/statistics/> (citirano 18. 1. 2007)
11. Medmrežje 5: <http://www.inwent.org/v-ez/lis/burkina/seite3.htm> (citirano 6. 1. 2007)
12. Medmrežje 6: <http://www.inwent.org/v-ez/lis/burkina/seite4.htm> (citirano 6. 1. 2007)
13. Medmrežje 7: http://irinnews.org/report.asp?ReportID=55887&SelectRegion=West_Africa&SelectCountry=BURKINA_FASO (citirano 6. 1. 2007)
14. Medmrežje 8: http://irinnews.org/report.asp?ReportID=56305&SelectRegion=West_Africa&SelectCountry=BURKINA_FASO (citirano 6. 1. 2007)
15. Medmrežje 9: http://irinnews.org/report.asp?ReportID=56601&SelectRegion=West_Africa&SelectCountry=BURKINA_FASO (citirano 6. 1. 2007)
16. Medmrežje 10: <http://jean.richard5.free.fr/religions.htm> (citirano 6. 1. 2007)
17. Medmrežje 11: www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2834/htm (citirano 6. 1. 2007)